

Paleoliticul superior vechi în România

- o redefinire culturală necesară

Marian Cosac*

Periodizarea clasică a paleoliticului superior din România are la bază conceptul evoluției locale *in situ* și/sau regional. În fapt, tradițional, paleoliticul superior este privit ca o finalitate evolutivă a unor industrii din paleoliticul mijlociu¹. Astfel, contribuția Musterianului de tradiție acheuleană-MTA de la Ripiceni Izvor la apariția primului facies caracteristic paleoliticului superior, *faciesul de tip Mitoc*, și a Aurignacianului inferior este acceptată,² o teorie insuficient demonstrată și bazată pe aspectele formale și procentuale ale principalelor grupe de utilaje. Constatăm că acest concept a devenit o noțiune care conține premise axiomatice, de fapt, remarcăm o transformare a acestuia într-o convenție terminologică, aparent de la sine înțeleasă, devenind un model de interpretare liniar, evolutiv și în directă interdependență, un scenariu de evoluție pseudo-istorică.

Modelul evolutiv, la nivel teoretic, este o preluare *grosso modo* a viziunii liniare asupra apariției paleoliticului superior exprimate de C.S. Nicolăescu-Plopșor în 1957.³ După C.S. Nicolăescu-Plopșor, faza de debut a paleoliticului superior, este reprezentată de Szeletian, definit ca un musterian superior în care formele bifaciale sunt asemănătoare vârfurilor foliacee szeletiene⁴. Szeletianul este considerat o fază intermediară între paleoliticul mijlociu și Aurignacian, tehnologic elementele Levallois sunt acompaniate de tehnica laminară, tipologic formele carenoide și foliacee sunt însoțite de racloare și bifaciale. C.S. Nicolăescu-Plopșor a atribuit szeletianului toate ansamblurile unde au apărut forme bifaciale și/sau foliacee. Astfel, firește, au fost identificate etape în evoluția Szeletianului: mousterio-preszeletianul, mousterio- szeletianul, szeletiano - aurignacianul⁵.

Spre un demers interdisciplinar. În 1972, M.Bitiri pune în discuție posibilitatea existenței unei contemporaneități temporale între industriile paleoliticului mijlociu final și paleoliticului superior vechi. În opinia sa, paleoliticul mijlociu a fost înlocuit *de cultura aurignaciană într-o fază bine formată, care încă din Würmul mijlociu (WII), a cuprins întreg teritoriul României și nu este exclus ca în unele cazuri, acesta să fi coexistat cu ultimele locuri târzii musteriene*.⁶

După anul 1970, analizele polinice efectuate de M. Cărciumaru⁷ și ulterior programul de datare cu radiocarbon coordonat de K. Honea⁸, au pus în evidență diversitatea culturală din debutul paleoliticului superior și contemporaneitatea temporală, în cadrul aceleiași complex climatic, a industriilor paleoliticului mijlociu final cu acelea caracteristice paleoliticului superior vechi. În acest sens, M. Cărciumaru observa faptul că *perioada cu totul finală a stadiului glaciatic ce a precedat complexul interstadial Ohaba și cele două oscilații climatice Ohaba A și Ohaba B, din cadrul acestui complex de încălzire se caracterizează prin coexistența culturilor musteroide de tranziție cu cele din paleoliticul superior*.⁹ Pe de altă parte, rezultatele analizelor polinice au plasat paleoliticul superior din regiunea subcarpatică a Ceahlăului anterior celui din zona Prutului Mijlociu.¹⁰ Menționăm că așezările în care a fost relevată prezența unui "Aurignacian inferior" (cazul clasic Cetățica I - Ceahlău) au reprezentat, după 1966, punctul de referință pentru definirea și apariția paleoliticului superior, din industrii aparținând paleoliticului mijlociu, în regiunea nord-estică a României.¹¹

Mostrele prelevate pentru datarea cu radiocarbon din siturile plasate în zona Carpaților Meridionali și pe terasele Prutului și Bistriței, au completat și modificat această imagine. Datările absolute au confirmat evoluția și

* Facultatea de Științe Umaniste, Universitatea Valahia Târgoviște, Bd. Carol I, nr. 10, 0200, Târgoviște.

¹ C.S. Nicolăescu-Plopșor, *Le Paléolithique dans la République Populaire Roumaine a la lumière des dernières recherches*, în *Dacia*, N.S., I, București, 1957, p. 41-59; M. Bitiri, *Cu privire la începuturile paleoliticului superior*, în *SCIV*, tom. 16, nr. 1, București, 1965, p. 5-16; Al. Păunescu, *Începuturile paleoliticului superior în Moldova*, în *SCIVA*, tom. 38, nr. 2, București, 1987, p. 87-108; V. Chirică, *Unele observații cu privire la începuturile paleoliticului superior în zona Prutului Mijlociu*, în *Arheologia Moldovei*, XII, Iași, 1988, p. 11-22.

² M. Bitiri, M. Cărciumaru, *Considerații asupra unor probleme privind dezvoltarea paleoliticului superior și mediul său natural pe teritoriul României*, în *SCIVA*, tom. 32, nr. 1, București, 1981, p. 3-19.

³ C.S. Nicolăescu-Plopșor, *op. cit.*

⁴ *Ibidem*, p. 49.

⁵ C.S. Nicolăescu-Plopșor, *Le Paléolithique dans la République Populaire Roumaine a la .....*, în *Dacia*, N.S., I, București, 1957, p. 41-59; C.S. Nicolăescu-Plopșor, *Șantierul arheologic Bicaz*, în *Materiale și cercetări arheologice*, VII, Editura Academiei, București, 1961, p. 37-38.

⁶ M. Bitiri, *Paleoliticul în Țara Oașului*, Centrul de informare și documentare în științele sociale și politice, București, 1972, p. 105.

⁷ M. Cărciumaru, *Mediul geografic în Pleistocenul superior și culturile paleolitice din România*, Ed. Academiei, București, 1980.

⁸ K. Honea, *Chronometry of the Romanian Middle and Upper paleolithic: implications of current dating results*, în *Dacia*, N.S., XVII, 1-2, București, 1984, p. 23-39.

⁹ M. Cărciumaru, *op. cit.*, p. 105.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ C.S. Nicolăescu-Plopșor, Al. Păunescu, Fl. Mogoșanu, *Le Paléolithique de Ceahlău*, în *Dacia*, N.S., X, București, 1966, p. 5-105; L. Roșu, *Unele aspecte ale paleoliticului superior în România*, în *Revista Muzeelor*, 6, III, 1966, p. 481-484.

persistența unor industrii de aspect musterian până în jurul a 30.000 ani B.P.: peștera Gura Cheii, musterian II, GrN 11.619: 29.700 ±2400/-1.800 ani B.P. și peștera Bordul Mare, musterian IVb, GrN 14.627: 28.780 ±/-290 ani B.P.¹² Analizele polinice,¹³ coroborate cu rezultatele analizelor absolute au relevat faptul că schimbări culturale semnificative au loc între aproximativ 40.000 și 30.000 ani B.P., perioadă caracterizată de un peisaj stepic și un climat riguros, mai exact glaciul care separă complexele interstadiale Nandru și Ohaba, fapt ce a favorizat migrația sau înlocuirea ierbivorelor și a impus deplasarea grupelor umane. În același timp, dacă analizele polinice și absolute au pus în evidență contemporaneitatea unor industrii cu o variată componentă culturală în zona Prutului Mijlociu și Bistriței, este observabilă izolarea și retardarea cronologică a paleoliticului mijlociu final din peșterile carpatice și penetrarea unor elemente de factură szeletiană la Remetea Șomoș I - Țara Oașului și peștera Spurcată - Nandru.¹⁴

Paleoliticul mijlociu din peșterile carpatice - incapacitate evolutivă? Din punct de vedere tehnologic, prin absența elementelor Levallois (consecință probabilă a calității materiei prime), aparent cu o excepție la Gura Cheii - Râșnov,¹⁵ paleoliticul mijlociu din peșterile carpatice este total diferit în componenta culturală, deci putem discuta de tradiții diferite, de paleoliticul mijlociu din zona Prutului Mijlociu, unde tradiția culturală reprezentată de *musterianul de tradiție acheuleană* (Micoquian?), cazul de la Ripiceni Izvor, prezintă o importantă componentă Levallois și *Blattspitzen*, acompaniate de tehnica lemeară și un utilaj caracteristic paleoliticului superior.¹⁶

Plecând de la rezultatele analizelor polinice, al analizelor absolute și al datelor stratigrafice, este observabilă existența unui hiatus cronologic/climatic, între etapele de locuire atribuite paleoliticul mijlociu final și paleoliticul superior, în toate peșterile carpatice vizitate de comunitățile paleolitice.

Cronologic, *grosso modo*, sunt decelabile două etape ocupaționale, separate de o cezură stratigrafică: una ce se încadrează în evoluția clasică a paleoliticului mijlociu și marcată de datările din peșterile Cioarei-Boroșteni (GrN - 15.049: 30.730 ±/-420 ani B.P., Musterian, strat D), Mare-Moeciu (GrN 16.141: 34.000 ±/-500 ani B.P., Musterian), Bordul Mare-Ohaba Ponor (GrN 11.618: 39.200 ±4.500/-2.900 ani B.P.) și o alta ce evoluează după 30.000 ani B.P., în timpul desfășurării unui optim climatic, complexul interstadial Ohaba, care este contemporană cu prezența *Aurignacianului mijlociu* pe terasele Prutului și Bistriței. Din punct de vedere faunistic este observabilă dispariția lui *Mammuthus primigenius* din regiunea Prutului Milociu, dar și schimbări ale compoziției faunistice în regiunea Carpaților Meridionali.

Din punct de vedere tehnologic și tipologic se poate afirma, având ca punct de plecare rezultatele publicate sub forma unor simple rapoarte de săpătură (excepție face doar peștera Cioarei de la Boroșteni¹⁷), că nu sunt decelabile deosebiri semnificative între aceste două etape ocupaționale. Gama utilajului finit este nediversificată, suporturile sunt în general așchiate, lamele sunt aproape absente și este normal ca aceste etape ocupaționale, în cea mai mare parte doar simple halte de vânătoare, să nu reprezinte în totalitate o tradiție culturală. În același timp, calitatea materiei prime a avut un impact deosebit asupra aspectului și varietății utilajului litic.

Cronologic este observabilă retardarea, cultural unele tendințe de adaptare sunt evidente, orientarea debitajului spre obținerea unor suporturi standardizate și laminare, dar evoluția ulterioară a acestui *musterian tardiv* nu este cunoscută. Ipotetic, paleoliticul mijlociu final din Țara Oașului a fost raportat la paleoliticul mijlociu din peșterile carpatice.¹⁸

Este acceptată evoluția și adaptabilitatea unei componente culturale din paleoliticul mijlociu. În opinia lui Fl. Mogoșanu, paleoliticul cuarțitic din peștera Hoților reprezintă saltul cel mai important de trecere de la paleoliticul mijlociu la cel superior sau mai precis, de trecere de la vremurile paleoliticului mijlociu (stadiul Würm I și interstadiul Würm I-II) la cele ale paleoliticului superior (Würm II).¹⁹ Saltul cultural nu este privit ca o tendință de transformare spre o industrie de tip paleolitic superior, mai degrabă ca manifestări timide în tot timpul paleoliticului superior,²⁰ componentă culturală ce contribuie la nașterea culturii Schela Cladovei.²¹

Factorul uman - o ecuație nerezolvată. Discutând în 1956 plasarea relativ târzie a paleoliticului mijlociu din peșterile carpatice, C.S. Nicolăescu-Plopșor acceptă că în ultima etapă de dezvoltare această cultură este contemporană cu *homo sapiens fossilis*. Concepția lui C. S. Nicolăescu-Plopșor se bazează pe descoperirea unui *Homo sapiens fossilis* în mediu *musterian retardat*, în peștera Muierilor de la Baia de Fier.²² Poziția stratigrafică este considerată sigură, iar starea de fosilizare identică cu aceea a oaselor de mamifere, materialul osteologic este în asociație cu un utilaj de cuarțit. Pentru clarificarea vârstei acestor fosile umane din peștera Muierilor, cât și a acelor din peștera Bordul Mare-Ohaba Ponor, este necesară o reevaluare a asociațiilor culturale, dar așa cum sublinia C.S. Nicolăescu-Plopșor, pentru a vedea dacă nu ne aflăm în fața unor interpretări stratigrafice eronate, este necesară obținerea unor datări absolute pentru

¹² Al. Păunescu, *Cronologia paleoliticului și mezoliticului din România în contextul paleoliticului central-est european*, în *SCIVA*, tom 35, nr. 3, București, 1984, p. 235-265.

¹³ M. Cărciumaru, *op. cit.*

¹⁴ B. Jungbert, *Câteva considerații privind unele forme de unelte bifaciale paleolitice*, în *Acta Musei Napocensis*, XIV, Cluj-Napoca, 1977, p. 1-11.

¹⁵ Al. Păunescu, *Paleoliticul din peștera Gura Cheii-Râșnov și unele considerații privind cronologia locuirilor paleolitice din sud-estul Transilvaniei*, în *SCIVA*, tom 42, nr. 1-2, București, p. 5-19.

¹⁶ *idem*, *Ripiceni Izvor. Paleolitic și mezolitic. Studiu monografic*, Editura Academiei, București, 1993, p. 70-113.

¹⁷ M. Cărciumaru și colaboratorii, *Peștera Cioarei-Boroșteni. Paleomedii, cronologia și activitățile umane în Paleolitic*, Editura Macarie, Târgoviște, 2000.

¹⁸ M. Bitiri, *op. cit.*, p. 104.

¹⁹ Fl. Mogoșanu, *Paleoliticul din Banat*, Editura Academiei, București, 1978, p. 131.

²⁰ *ibidem*.

²¹ *ibidem*, p. 138.

²² C.S. Nicolăescu-Plopșor, *Date preliminare asupra rezultatelor paleontologice de la peștera Muierilor-Baia de Fier*, în *SCIV*, tom IV, nr. 1-2, București, 1956, p. 295-207.

precizarea vârstei acestor etape ocupaționale, dar și efectuare a unor analize antropologice, pentru că în ambele cazuri acestea au un caracter preliminar și ridică semne de întrebare. Caracteristicile *moderne* și *sapiensoide* ale acestor fosile sunt explicate prin plasarea cronologică relativ târzie a paleoliticului mijlociu din peșterile carpatic.

Argumentul unei redefiniri culturale: cronologia absolută. Obținerea unor datări absolute cât mai exacte din contexte culturale catalogate Aurignacian inferior sau Aurignacian mijlociu permite punerea în evidență a unui fenomen de difuziune culturală în regiunea nord-estică a României. În același timp, datările absolute atrag atenția asupra inexistenței unei cezuri cronologice paleolitic mijlociu-paleolitic superior vechi, evoluția în același palier temporal pare acceptabilă, implicațiile sunt încă puțin evidențiate. Cultural, o redefinire este necesară, Aurignacianul inferior nu este antecesorul Aurignacianului mijlociu, relațiile genetice dintre aceste presupuse etape din evoluția Aurignacianului nu sunt suficient evidențiate.

a) Aurignacianul inferior, identificat în siturile Ripiceni Izvor, nivelurile Ia-Ib, Ceahlău Cetățica I, nivelul inferior, este considerat un succesor firesc al Musterianului de tradiție acheuleană-MTA de la Ripiceni Izvor.²³ În situl Ripiceni Izvor între ultima etapă ocupațională atribuită paleoliticului mijlociu (niv. VI, musterian denticulat?) și aurignacianul inferior, există o cezură stratigrafică, deci climatică și cronologică. Pentru MTA, niv. IV. dispunem de patru datări: GrN9207-43.800 $\pm$ 1.100 -1.000 B.P., GrN9208-44.800 $\pm$ 1.300 -1.100 B.P., GrN9209-42.500 $\pm$ 1.300 -1.100, GrN9210-40.200 $\pm$ 1.100 -1.000 B.P.,²⁴ media este în jurul a 43.700 ani B.P.²⁵ Raportându-se la aceste datări și având în vedere plasarea stratigrafică a etapelor ocupaționale, Al. Păunescu, consideră că nivelul V-MTA a evoluat între 40.000 și 37.000 ani B.P.²⁶ Aurignacianul inferior dispune de o datare: Bln809-28.420 $\pm$ 400 B.P., pentru nivelul Ib, vârsta nivelului Ia a fost aproximată la 32.000 ani B.P.²⁷

Datarea Aurignacianului inferior de la Cetățica I - Ceahlău a oferit o vârstă imprecisă: GrN14629-24.000 B.P., iar în punctul Cetățica II, nivelul I-Aurignacian inferior, a fost datat la 26.700 $\pm$ 1.100 B.P. (GrN14633). Această etapă de locuire este considerată o fază mai târzie a aurignacianului inferior, fie etapa cea mai timpurie a aurignacianului mijlociu din acest spațiu.²⁸

b) Aurignacianul mijlociu, această etapă evolutivă dispune de o multitudine de datări, concentrarea siturilor este în regiunea Ceahlăului, unele ansambluri dispunând de estimări cu o mare variabilitate în coeficientul de probabilitate, fapt care a favorizat apariția controverselor.

Bistricioara Lutărie, nivelul I, GrN10529: 27.350 $\pm$ 1.300 B.P., GrN11586: 28.100 $\pm$ 170 B.P., Gx844: 27.350 $\pm$ 2.100 -1.500 B.P., Gx8845-G: 23.560 $\pm$ 1.180 -980 B.P.,²⁹ GrN11586: 24.760 $\pm$ 170 B.P.,³⁰ GrN10529: 24.100 $\pm$ 1.300 B.P., Gx33456: 23.550 $\pm$ 1.150 -980 B.P.³¹ K. Honea atrage atenția asupra a trei datări: GrN10529, GrN11586 și Gx844, estimările concordă și împreună sugerează o medie de 27.000 - 28.000 ani B.P.³² Un alt punct de vedere a fost exprimat de Al. Păunescu.³³ Etapa ocupațională de la Bistricioara Lutărie - nivelul I a fost atribuită unei etape mijlocii, probabil de sfârșit³⁴ a Aurignacianului, Al. Păunescu considerând corecte datările Gx8845-G, GrN11586, GrN10529 și Gx33456, cu o medie în jurul a 24.000 - 23.000 ani B.P.

Ceahlău Dârțu - nivelul I, Aurignacian, etapă mijlocie de început,³⁵ dispune de două datări: Gx9415: 25.450 $\pm$ 4.450 -2.850 B.P.³⁶ și GrN12673: 24.390 $\pm$ 180 B.P.³⁷

Un scenariu pseudo-istoric neconfirmat. La nivel teoretic, programul de datare inițiat de K. Honea, prin rezultatele sale, trebuia să confirme scenariul liniar al apariției paleoliticului superior din MTA de la Ripiceni Izvor. Pentru succesiunea temporală MTA - Aurignacian inferior cezura stratigrafică de la Ripiceni Izvor este confirmată, cu toate că asupra poziției vetrei din care a fost prelevată mostra pentru datarea Bln809 au fost ridicate unele obiecții,³⁸ dar apare o contemporaneitate temporală evidentă Aurignacian inferior - Aurignacian mijlociu. În regiunea Ceahlău, etapa de la Bistricioara Lutărie nivelul I-Aurignacian mijlociu, cu o medie a datărilor în jurul a 27.000 - 28.000 ani B.P., precede Aurignacianul inferior de la Cetățica II datat la 26.700 $\pm$ 110 ani B.P. și este contemporană cu Aurignacianul inferior de la Ripiceni Izvor 28.420 $\pm$ 400 ani B.P. Mai atragem atenția asupra unui fapt, evaluarea diferită a rezultatelor analizelor absolute, cazul Bistricioara Lutărie - nivelul I este relevant în acest sens.³⁹ Reevaluarea încadrării culturale, cât și o mai mare concordanță între mostrele prelevate și contextele culturale, este extrem de necesară.

²³ Al. Păunescu, *Începuturile paleoliticului superior în Moldova*, în *SCIVA*, tom 38, nr. 2, București, 1987, p. 87-108.

²⁴ *idem*, *Ripiceni Izvor. Paleolitic și mezolitic. Studiu monografic*, Editura Academiei, București, 1993, p. 186.

²⁵ K. Honea, *Chronometry of the Romanian Middle and Upper paleolithic: implications of current dating results*, în *Dacia*, N.S., XVII, 1-2, p. 35.

²⁶ Al. Păunescu, *Începuturile paleoliticului .....*, în *SCIVA*, tom 38, nr. 2, București, 1987, p. 87.

²⁷ *ibidem*, p. 99.

²⁸ *idem*, 1991, p. 68.

²⁹ K. Honea, *Cronologia paleoliticului mijlociu și superior în România: implicațiile rezultatelor actuale ale datării cu carbon radioactiv*, în *Revista muzeelor și monumentelor*, nr. 3, București, 1984, p. 53.

³⁰ Al. Păunescu, 1998, p. 68.

³¹ *ibidem*, p. 69.

³² K. Honea, *Chronometry of the Romanian Middle .....*, în *Dacia*, N.S., XVII, 1-2, p. 27.

³³ Al. Păunescu, *Cronologia paleoliticului și mezoliticului din România în contextul paleoliticului central-est european*, în *SCIVA*, tom 35, nr. 3, București, 1984, p. 235 -237.

³⁴ *ibidem*, p. 284.

³⁵ *ibidem*.

³⁶ K. Honea, *op. cit.*, p. 28.

³⁷ Al. Păunescu, *Paleoliticul și epipaleoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Carpați și Siret*, vol. 1/1, Editura Satya Sai, București, 1998, p. 68.

³⁸ V. Chirica, *Unele observații cu privire la începuturile paleoliticului superior în zona Prutului Mijlociu*, în *Arheologia Moldovei*, XII, Iași, 1988, p. 19.

³⁹ Al. Păunescu, *Cronologia paleoliticului și mezoliticului din România în contextul paleoliticului central-est european*, în *SCIVA*, tom 35, nr. 3, București, 1984, p. 248; K. Honea, *Chronometry of the Romanian Middle .....*, în *Dacia*, N.S., XVII, 1-2, p. 27.

Aurignacianul de la Mitoc Malu Galben. Situl de la Mitoc Malu Galben ocupă un loc important în evaluarea impactului unui fenomen de difuziune culturală în faza de debut a paleoliticului superior vechi. În același timp, succesiunea Aurignacian - Gravetian sugerează o tranziție locală, *in situ*, nu există un hiatus între nivelul aurignacian final și cel mai vechi nivel gravetian.⁴⁰

Disponem de următoarele datări: GrN20443 - 30.240 +/-470 -440 B.P., GrN12636: 28.910 +/-480 B.P., GrN12637: 31.850 +/-800 B.P., GrN13007 - 30.000 +/-6.500 B.P., GrN15404 - 29.410 +/-310 B.P., OxA1646 - 31.100 +/-900 B.P. și GrN20443 - 30.240 +/-440 B.P., GrN1454: 29.410 +/-310 B.P.⁴¹ Media sugerează un interval cuprins între 29.100 și 32.650 ani B.P.⁴² și plasează evoluția Aurignacianului de la Malu Galben anterior Aurignacianului inferior de la Ripiceni Izvor, sau cel puțin sugerează evoluția în același palier temporal. Aurignacianul inferior de la Cetățica I și II - Ceahlău, cât și etapa mijlocie de la Bistricioara Lutărie și Dârțu - Ceahlău evoluează ulterior fazei de la Malu Galben, de fapt considerăm Aurignacianul de la Malu Galben ca o etapă de manifestare timpurie a tradiției culturale prezente la Bistricioara Lutărie și Dârțu.

Observații: Pe baza datărilor absolute, a analizelor polinice și a evidențelor arheologice putem avea o imagine, este adevărat fragmentară, asupra apariției paleoliticului superior, cât și asupra perioadei finale a paleoliticului mijlociu. Este cert că în debutul paleoliticului superior sunt prezente două linii evolutive diferite din punct de vedere al componentei culturale, una reprezentată de Aurignacianul clasic de la Mitoc Malu Galben și alta, în care contribuția paleoliticului mijlociu este evidentă, prin filiația *facies de tip Mitoc* (Valea Izvorului) - Aurignacian la-lb (Ripiceni Izvor) - Aurignacian inferior (Cetățica I, II). Această contemporaneitate cronologică reclamă o redefinire culturală a ansamblurilor atribuite Aurignacianului inferior.

Persistența elementelor de morfologie Levallois și a tehnicii bifaciale în *faciesul de tip Mitoc*, cât și în Aurignacianul la-lb de la Ripiceni Izvor, este evidentă și explicată prin contribuția substratului cultural reprezentat de *musterianul de tradiție acheuleană*.⁴³ Aceste transformări culturale din regiunea Prutului Mijlociu au loc sincron cu penetrarea unei comunități reprezentată cultural de Aurignacianul tipic (Aurignacian mijlociu?) la Mitoc-Malu Galben, datat anterior a 30.000 ai B.P.⁴⁴

Este observabilă izolarea culturală a Aurignacianului de la Malu Galben într-un mediu dominat de tehnica Levallois și elemente *Blattspitzen*, probabil aflat în plin regres datorită dispariției mamutului din regiune. În același timp, este acceptabil un fenomen de aculturație din direcția Aurignacian - paleolitic mijlociu de tehnică Levallois.

Putem constata faptul că elemente caracteristice *Blattspitzenkultur*, acompaniate de tehnica Levallois, influențează paleoliticul superior din zona Prutului Mijlociu. Cert este că în nord-estul României nu există o cezură cronologică și culturală, între paleoliticul mijlociu final și ceea ce a fost numit Aurignacian inferior.

Analizele polinice și absolute au relevat prezența a două fenomene antagoniste: de continuitate și de discontinuitate, în faza de debut a paleoliticului superior. Persistența unor elemente caracteristice Paleoliticului mijlociu, în ansamblurile aurignaciene de la Ripiceni Izvor și Cetățica I, cât și totala absență a acestora din ansamblul aurignacian de la Malu Galben, susțin această ipoteză. Un hiatus cultural este observabil la nivelul Aurignacian inferior - Aurignacian mijlociu, când probabil se manifestă și la nivel antropologic.

⁴⁰ K. Honea, *Tranziții culturale în paleoliticul superior timpuriu și cronostratigrafia de la Mitoc Malu Galben (jud. Botoșani)*, în *Arheologia Moldovei*, XVII, Editura Academiei, București, 1994, p. 125.

⁴¹ K. Honea, *op. cit.*, p. 127.

⁴² V. Chirica, *Ginsements paléolithique de Mitoc, Le Paléolithique supérieur de Roumanie à la lumière des découvertes de Mitoc*, Editura Helios, Biblioteca Archeologia Iassensis, XI, Iași, 2001, p. 104.

⁴³ M. Bitiri-Ciortescu, *Paleoliticul de la Mitoc Valea Izvorului. Probleme privind începutul paleoliticului superior pe teritoriul României*, în *SCI'V*, tom 38, nr. 3, București, 1987, 207-223.

⁴⁴ M. Otte, V. Chirica, *Atelier Aurignacien à Mitoc Malu Galben (Moldavie roumanie)*, în *Prehistoire Europeene*, vol. 3, Liege, 1993, p. 55-66.